

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

Олена Котова. Профессиональная подготовка специалистов по физическому воспитанию и принципы организации профильного обучения в старшей школе.

Elena Kotova. Training of specialists in physical education and the principles of organization of school education in high school.

А Розкрита роль профільного навчання учнів старшої школи як важливого компонента орієнтації школярів у майбутній професійній діяльності. Висвітлюються головні напрямки цього педагогічного процесу в світлі сучасних вимог, визначаються ведучі параметри та відповідність їх сучасним педагогічним технологіям.

А Раскрыта роль профильного обучения учащихся старшей школы как важного компонента ориентации школьников в будущей профессиональной деятельности. Освещаются главные направления этого педагогического процесса в свете современных требований, определяются ведущие параметры и соответствие их современным педагогическим технологиям.

С This article says about the role of professional education of the senior pupils as an important component in their future professional activity. The main directions of this pedagogical process are given and the main characteristics of their fitness to modern pedagogical technologies are determined.

Ключові слова: професіоналізація, профільне навчання, сучасні освітні технології, освітні стандарти.

Ключевые слова: професіоналізація, профільне навчання, сучасні освітні технології, освітні стандарти.

Key words: professional skills, profile training classes, modern educational technologies, educational standards.

Постановка проблеми. Одним із основних напрямів реформування загальної середньої освіти є впровадження профільного навчання в старшій школі. В Україні існує певний досвід роботи з цього питання: відкриті ліцеї та гімназії, працюють школи з поглибленим вивченням окремих предметів та існують міжшкільні навчально-виробничі комплекси. Прийняття Закону України «Про освіту», Закону України «Про загальну середню освіту», Концепції загальної середньої освіти, Національної доктрини розвитку освіти стало підґрунтям запровадження профільного навчання в старшій школі. На виконання вищезазначених документів Інститутом педагогіки АПН України була розроблена Концепція профільного навчання в старшій школі та затверджена рішенням колегії Міністерства освіти і науки України від 25.09.2003 року №10/12-2.

Відповідно до чинних документів, старша школа має функціонувати як профільна. Це створює сприятливі умови для врахування індивідуальних особливостей, інтересів і потреб учнів та орієнтує школярів на той чи інший вид майбутньої професійної діяльності. Профільна школа найповніше реалізує принцип особистісно зорієнтованого навчання, що значно розширює можливості учня у виборі власної освітньої траєкторії [6; 7].

Реформування загальної середньої освіти відбувається в контексті модернізації вітчизняної системи освіти та українського суспільства в цілому. Нині настав час нових підходів щодо організації навчального процесу в старшій школі. Вона має функціонувати як профільна. Загальною тенденцією розвитку старшої профільної школи є її орієнтація на широку диференціацію, варіативність, багатопрофільність, інтеграцію загальної та допрофесійної освіти.

Однією з важливих проблем вищої освіти України є підвищення професійної підготовки педагогів,

і в першу чергу, майбутніх учителів фізичного виховання, від якості підготовки яких залежить стан здоров'я та рівень фізичного розвитку підростаючого покоління. Вирішення цієї проблеми неможливе без модернізації у вищій школі навчально-виховного процесу фахової підготовки з урахуванням сучасних тенденцій удосконалення освітньо-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах [6; 7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури показує, що особистість учителя фізичного виховання, структура його професійних умінь і здібностей, особливості діяльності та шляхи її вдосконалення досліджуються багатьма авторами у різних напрямках: вивчення структури професійних якостей і здібностей і вдосконалення професійної підготовки; формування професійних умінь майбутніх фахівців під час навчання у вищих навчальних закладах, формування готовності до роботи з фізичного виховання.

Досліджуючи проблеми профільного навчання та професійної підготовки фахівців з фізичного виховання, науковці наголошують на важливості теоретико-методичного і фізичного аспектів, професійно-педагогічної спрямованості, психолого-педагогічних основ навчання, розвитку професійно важливих здібностей [3; 10; 11].

У галузі фізичного виховання за профілем навчання ця проблема розглядалася в працях М. Зубалія, Л. Іванової, І. Латипова, Т. Ротерс [4; 5; 8; 9].

Проте проблема профільного навчання та підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у старшій школі розглянута недостатньо.

Аналіз проблеми та практики підготовки учителів до профільного навчання в старшій школі дозволяє визначити низку суперечностей між: вимогами сучасного суспільства до організації та здійснення профільного навчання в старшій школі за спортив-

ним напрямом і відсутністю технології підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до профільного навчання в старшій школі; потенційними можливостями профорієнтаційної та проєктувальної роботи в процесі профільного навчання в старшій школі та недостатньою розробленістю теоретичних і практичних аспектів цього питання у процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання.

Постановка завдань дослідження.

1. На підставі аналізу наукової та навчально-методичної літератури дослідити стан розробленості проблеми щодо професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до профільного навчання у старшій школі.

2. Розглянути принципи організації профільного навчання та стан підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до профільного навчання в старшій школі.

3. Експериментально дослідити ефективність технології підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до профільного навчання у старшій школі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз літературних джерел засвідчив, що професійна підготовка вчителів фізичного виховання – це процес, який відображає специфіку фахової підготовки на рівні засвоєння системи знань, умінь, навичок й формування особистості майбутнього вчителя фізичного виховання, що дозволяє глибоко осмислювати завдання фізичного виховання школярів, послідовно вирішувати складні навчально-виховні ситуації, що виникають на уроці фізичної культури, прогнозувати і моделювати фізкультурно-оздоровчу та спортивно-масову роботу в загальноосвітніх навчальних закладах [1; 2; 3; 9].

У кожному закладі необхідно передбачити варіативну допрофільну підготовку, визначити її зміст і обсяги, оскільки від свідомого вибору дитини залежить правильне орієнтування в подальшому навчанні. Формою реалізації допрофільної підготовки є введення курсів за вибором і диференціація навчання. Зміст допрофільної підготовки повинен містити не тільки перелік спеціальних курсів або факультативів, а й інформаційну, консультативну роботу, психолого-педагогічну діагностику, тобто аналог профорієнтаційної роботи в старших класах, що забезпечує «поле широких проб»[1].

Звичайно, в місті, районному центрі, сільському районі абсолютно різні освітні мережі. Відповідно, реальні можливості для старшокласників настільки якісно різні, що й готувати учнів до вибору профілю навчання необхідно з урахуванням цих розходжень, специфіки. Однак, аналіз анкет учнів не виявляє великої відмінності в допрофесійній орієнтації дітей у школах села та міста. З 24 профілів (без урахування універсального) подальшого навчання, учні середніх загальноосвітніх шкіл визначили як найпріоритетніші та актуальні наступні профілі: суспільно-гуманітарний, природничо-математичний, історико-правовий, фізико-математичний, економічний і технологічний напрями профільної диференціації. При цьому явно визначається тенденція ігнорування професійних напрямів спортивного профілю, що демонструє низьку популярність його в межах середньоосвітньої школи.

Профільне навчання повинне вводитись лише в

тих навчальних закладах, де є готовність до цього: належна технічно-матеріальна база, володіння педагогами певними технологіями навчання, програмно-методичне забезпечення, мотивація учнів. Профілі навчання обирає сама школа відповідно до своїх можливостей, бажання та зацікавленості учнів і батьків.

Застосування різноманітних форм організації профільного навчання в старшій школі потребує формування як внутрішніх чинників – профільних класів у загальноосвітніх навчальних закладах; навчально-виховних комплексів [2].

Запровадження профільного навчання вимагає перегляду змісту навчально-виховного процесу в напрямку перетворення з репродуктивного у продуктивний, здатний підготувати учнів не лише до творчого застосування набутих знань і навичок, а й постійного самовдосконалення. Якщо в школі вводиться профіль, то треба чітко усвідомити, що він передбачає інші технології навчання. Учителі, які викладають навчальні дисципліни в профільних класах, повинні усвідомити роль елективних курсів у формуванні професійної спрямованості та компетентності учнів. У зв'язку з цим бажано мати наскрізні (комплексні) навчальні програми профільних предметів, доповнені елективними (авторськими) курсами з обґрунтуванням значення кожного для даного профілю.

Концепція профільного навчання в старшій школі окреслює нові підходи до організації профільного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах. Профільне навчання визначається як вид диференційованого навчання, який передбачає врахування освітніх потреб, нахилів і здібностей учнів та створення умов для навчання старшокласників відповідно до їхнього професійного самовизначення, що забезпечується за рахунок змін у цілях, змісті, структурі та організації навчально-виховного процесу.

Нині можна говорити про якісно новий етап розвитку в Україні ідей щодо профілізації старшої школи. При цьому аналіз наукових джерел надає можливість виділити основні теоретико-експериментальні напрями дослідження пов'язані з реалізацією Концепції профільного навчання в старшій школі [6].

Однак на практичному рівні питання щодо профілізації старшої школи ще вимагають свого розв'язання. Необхідним виявляється розроблення науково-методичного супроводу цього процесу, розроблення й експериментальна апробація моделей і технології організації профільного навчання в ЗНЗ.

Розглядаючи цю проблему, виходимо з наступного:

1. На відміну від поглибленого навчання, за умов якого один-два предмети вивчаються ширше і глибше, ніж це передбачено навчальними програмами ЗНЗ, а інші предмети вивчаються на загальноосвітньому рівні, профільне навчання передбачає створення умов для спеціалізованої, поглибленої підготовки учнів з метою подальшого продовження ними освіти або свідомого вибору напрямку професійної діяльності.

2. Загальноосвітня профільна та початкова допрофесійна підготовка спрямована на створення умов для виховання особистостей, які здатні до самореалізації й самоактуалізації, професійного зростання й мобільності в умовах ринкової, високотехнологіч-

ної економіки, формування в учнів науково-практичних і дослідницько-пошукових компетенцій, а також здатності до саморозвитку та самоосвіти.

3. Організація профільного навчання передбачає використання різноманітних форм, вибір яких обумовлюється низкою факторів: кількістю класів у паралелі, кількістю профілів, кадровим забезпеченням, інтересами учнів та їхніх батьків, матеріально-технічною базою.

На сьогоднішній день особливо гострою є проблема забезпечення висококваліфікованими вчителями фізичного виховання загальноосвітніх шкіл. Це пов'язано з довготривалою практикою підготовки вчителів традиційних профільних напрямів (філологів, математиків) та з відсутністю необхідної уваги до формування високопрофесійного кадрового складу вчителів, що вивела цю проблему в стан загальнонаціональної. Практика, що склалася в педагогічних вищих закладах, формує невисокий соціальний статус викладача фізичного виховання. Як наслідок цього, спостерігається явне зниження інтересу до цієї професійної діяльності, слабшають і руйнуються традиції вітчизняної школи фізичного виховання, губиться престижність професії педагога з фізичного виховання. Ця ситуація повинна докорінно змінитися під впливом сучасних освітніх доктрин і багаторічних комплексних програм.

Висновки та перспективи. У роботі наведено теоретичне узагальнення й нове розв'язання наукової проблеми підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до профільного навчання у старшій школі. Аналіз проблеми засвідчив, що підготовка вчителів фізичного виховання – це процес, який включає навчання, виховання і розвиток і відображає специфіку фахової підготовки на рівні засвоєння системи знань, умінь, навичок й формування особистості такого вчителя, що дозволяє глибоко

осмислювати завдання фізичного виховання старшокласників, послідовно вирішувати складні навчально-виховні ситуації, які виникають на уроці фізичної культури, прогнозувати і моделювати фізкультурно-оздоровчу та спортивно-масову роботу у загальноосвітніх навчальних закладах.

Принципами організації профільного навчання виступає формування у старшокласників інтересу та мотивації до поглибленого вивчення конкретного виду спорту в загальноосвітній школі, що сприяє подальшому професійному самовизначенню на професію вчителя фізичного виховання або тренера з обраного виду спорту.

Проведене дослідження не вичерпує всіх проблем підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до профільного навчання в старшій школі. Перспективою бачиться розроблення методики використання програми курсів за вибором за спортивною спеціалізацією.

Література

1. Артемова Л. К. Профильное обучение: опыт, проблемы, пути решения / Л. К. Артемова // Школьные технологии. – 2003. – № 4. – С. 22–31.
2. Бібік Н. Профільна школа як стратегія рівного доступу до якісної освіти / Н. Бібік // Директор школи. – 2004. – № 37. – С. 2–3.
3. Железняк Ю. Д. Готовить будущих учителей еще за школьной партой / Ю. Д. Железняк, В. А. Голубев // Физ. культура в шк. – 1993. – № 4. – С. 63–64.
4. Зубалій М. Зміст навчальної діяльності старшокласників зі спортивного профілю / М. Зубалій // Здоров'я та фіз. культура. – 2008. – № 3. – С. 1–5.
5. Іванова Л. Особливості профільного навчання з фізичної культури / Л. Іванова // Фіз. виховання в шк. – 2004. – № 1. – С. 5–6.
6. Концепція профільного навчання в старшій школі // Інформ. зб.М-ва освіти і науки України. – 2003. – № 24. – С. 3–15.
7. Концепція педагогічної освіти : Затверджено МО України від 23 груд. Обучения студентов 1998 р. – К. : Генеза, 1998. – 13 с.
8. Програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів. Спортивний профіль. 10–11 кл. // Фіз. виховання в шк. – 2004. – № 2. – С. 7.
9. Латыпов И. К. Концептуальные основы профильного обучения в области физической культуры / И. К. Латыпов // Спорт в шк. – 2006. – № 17. – С. 40–48.
10. Ротерс Т. Т. Теоретичні засади профільного навчання старшокласників за спортивним напрямком / Т. Т. Ротерс // Фізичне виховання різних груп населення. – Донецьк, 2008. – С. 12–15.
11. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект) : монографія / Л. П. Сущенко. – Запоріжжя, 2003. – 349 с.
12. Шиян Б. М. Теорія фізичного виховання : навч. посіб. для студ. ф-тів фіз. виховання / Б. М. Шиян, В. Г. Папуша. – Т. : Збруч, 2000. – 183 с.

УДК 796.011.3(477)

Дмитро Воронін, Яна Білан

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ

Дмитрий Воронин, Яна Билан.

Особенности формирования здоровьесберегающей компетентности студентов в процессе занятий физической культурой.

А Розглядаються психолого-педагогічна характеристика, функції, принципи і компоненти особливостей формування здоров'язберігальної компетентності студентів у процесі занять фізичною культурою.

Ключові слова: здоровий спосіб життя, функції формування ЗЗК: освітня, рекреаційна і оздоровлювальна, комунікативна, формувальна, інформаційна.

А Рассматриваются психолого-педагогическая характеристика, функции, принципы и компоненты особенностей формирования здорового образа жизни студентов в процессе занятий физической культурой.

Ключевые слова: здоровый образ жизни, функции формирования ЗЗК: образовательная, рекреативная и оздоровительная, коммуникативная, формирующая, информационная.

Dmytro Voronin, Yana Bilan.

Forming process basis of health saving students' competence in the process of physical culture training.

S Article describes psychology & pedagogical characteristics, functions, principles and components of students' healthy way of life forming and peculiarities of the process of physical culture training.

Key words: healthy way of life, functions of health protection competence forming: educative, recreational and health-improving, communicative, forming, informational.